

Wie kent Pieter Hellendaal nog? Antoinette Lohmann haalt de componist terug met een set stikmoeilijke vioolsonates

Violist Antoinette Lohmann: 'Ik speel graag onontgonnen repertoire omdat ik dan niet beïnvloed ben door andere visies.'

Daniel Cohen

Antoinette Lohmann & Furor Musicus: Pieter Hellendaal - Violin Sonatas. Globe Records

Violist brengt album uit met nooit opgenomen werk van een van Nederlandse grootste componisten.

MERLIJN KERKHOF

Om nou te zeggen dat Pieter Hellendaal (1721-1799) een gemakkelijk leven had, nee. Ja, de componist, misschien wel de interessantste uit het Nederland van de 18de eeuw, had succes. Al op zijn 10de werd hij benoemd tot organist van de Nicolaïkerk in Utrecht tegen hetzelfde salaris als zijn volwassen voorganger. Mogelijk verhuisde het gezin speciaal voor de talentvolle zoon van Hellendaals geboortestad

Rotterdam naar Utrecht.

Maar vaker zat het tegen, professioneel en persoonlijk nog meer. Zo werd zijn vader Johan op brute wijze vermoord, nadat hij had geprobeerd te bemiddelen bij een echtscheiding. Een Zweedse huurmoordenaar probeerde papa Hellendaal eerst te vergifigen. Toen dat mislukte, bewerkte hij de man met een bijl. Zijn ledematen werden verspreid over diverse Amsterdamse grachten en tuinen.

Het verhaal is te lezen in het boekje bij het nieuwe album van Antoinette Lohmann, de barokviolist die er een sport van maakt goed maar vergeten Nederlands repertoire onder de aandacht te brengen. 'Ik ben altijd benieuwd naar wat er in mijn eigen land gebeurd is', zegt Lohmann. 'Maar onontgonnen repertoire speel ik vooral graag omdat ik dan niet beïnvloed ben door andere visies. Ik heb die stukken zelf ook nooit eerder gehoord. Ik hecht erg aan die vrijheid.'

Voor haar Hellendaalalbum koos ze zeven sonates voor viool en basso continuo, zes daarvan verschijnen nu voor het eerst op cd. In totaal 29 vioolsonates van Hellendaal zijn overgeleverd, waarvan er destijds achttien in druk verschenen. 'De onuitgebrachte sonates zijn vaak niet helemaal af, er staat van alles tussen gekliederd.' Toch koos ze er daar ook twee van.

'Met mijn ensemble Furor Musicus heb ik alle sonates doorgespeeld. Ze zijn allemaal interessant, maar sommige steken er echt bovenuit. Ik heb voor de stukken gekozen die afwijken van de clichés, die iets volks of wilds hebben. We weten dat Hellendaal ook in kroegen en herbergen speelde, ik heb het gevoel dat hij beïnvloed is geweest door speelmansmuziek. Hij heeft echt vanuit het instrument gedacht. Er zit een bepaalde violistische lekkerte in, ik voel dat hij moet hebben genoten van het

vioolspelen zelf.

'Hij moet een ongelooflijke techniek hebben gehad, hij schreef de sonates in de eerste plaats om zichzelf als violist te presenteren. Hij heeft dingen genoteerd die je niet meteen begrijpt als je ze voor het eerst ziet. Hij vraagt bijvoorbeeld om heel ongebruikelijke dubbelgrepen. Ik stel me dan voor dat hij, wanneer hij zo'n passage speelde, grijnzend vanuit een ooghoek zijn vriendjes in de kroeg opzocht. Zo van: zag je wat ik deed?'

Dat technisch meesterschap deed Hellendaal op in Padua. Daar studeerde hij viool en compositie bij de beroemde vioolpedagoog Giuseppe Tartini (1692-1770). Nederland profiteerde nauwelijks van zijn talent - of zag het niet. Hij woonde nog in Amsterdam en Leiden, maar slaagde er niet in om in de Republiek een bloeiende concertpraktijk op te bouwen of een vaste baan op niveau te vinden. In 1751 vestigde hij zich in Londen, waar hij samenwerkte met Georg Friedrich Händel. Hellendaal werd veelvuldig in de kranten genoemd.

De laatste drie decennia van zijn leven bracht hij door in Cambridge, waar hij vioolles gaf en organist was. Na zijn dood haalde zijn naam enige belangrijke muziekencyclopedieën.

Lohmann: 'Wat ik opvallend vind aan het verhaal is dat hij naar Engeland is gegaan omdat hij in Nederland niet aan de bak kwam. Ook al was hij nog zo'n goede violist.' Dan, lachend: 'Als het om de waardering van musici gaat, is er in Nederland in tweeënhalve eeuw dus weinig veranderd.'

Barok, zigeuner en tango

Antoinette Lohmann is docent barokviool aan de conservatoria van Utrecht en Amsterdam. Toch beperkt ze zich niet tot barok. Ze

groeide op met Hongaarse en Roemeense zigeunermuziek en speelt ook Argentijnse tango. Met haar groep Furor Musicus boog ze zich eerder over de vergeten Nederlander Jacob Nozeman (1693-1745). Haar vorig jaar verschenen album Phantasia Musica werd door de Volkskrant met vijf sterren beloond.